

La UdL compta amb un nodrit i prestigiós grup d'historiadors medievalistes que estudien un període clau per a conèixer la societat d'avui.

Per **JOAN J. BUSQUETA**

L'Estudi General a l'edat mitjana: recerca i reivindicació

ELS VETUSTOS VESTIGIS MEDIEVALS DE LLEIDA I LA SEVA UNIVERSITAT

Un dels àmbits de recerca del medievalisme a la Universitat de Lleida el constitueix l'estudi de la societat i les institucions a la Catalunya baix-medieval; diferents grups d'investigació, de caràcter interdisciplinari, treballen en projectes emmarcats dins el Grup Consolidat de Recerca en Estudis Medievals "Societat, Poder i Cultura". I una de les línies de treball l'ofereix, justament, la mateixa història de la Universitat, la història de la primera universitat fundada a Catalunya i al conjunt dels territoris hispànics de la Corona d'Aragó, l'any 1300. Estem parlant d'una de les vint primeres universitats europees i amb la que, sens dubte, la Catalunya d'aquells temps s'obria al món dels "alts estudis", com en deien a l'època, de l'alta cultura europea. Dissortada-

ment, aquella institució finí els seus dies a començaments del segle XVIII. Les causes foren diverses, però hi jugà també fort la situació política, amb el canvi de règim que suposà la Guerra de Successió a la Corona d'Espanya.

Quan preguntem què en resta, quins testimonis materials podem observar, ens adonem que els testimonis materials de caràcter monumental són escadussers, però d'una gran rellevància. L'església vella de Sant Martí, edi-

fici romànic aixecat durant la segona meitat del segle XII, que es convertiria en la parròquia del barri universitari, fou l'escenari, entre altres actes acadèmics, de l'elecció del primer rector i de la presentació pública dels primers estatuts d'una universitat catalana, el 28 de setembre de l'any 1300. I a aquesta resta emblemàtica cal afegir la mateixa seu catedralícia, avui la Seu Vella, a l'interior de la qual se celebraven els doctorats dels diferents es-

rektorat i facultat de Lletres de la UdL, així com un bloc de pedra amb la inscripció “medicina”, que assenyalava les aules de la que fou també la primera Facultat de Medicina, avui conservat a la mateixa Facultat. Hem de subratllar, sobretot, que un dels artífexs de la recuperació d'aquestes peces fou l'historiador Josep Lladonosa.

Pel que fa a les restes documentals, sigui en pergami, sigui en paper, escrites en llatí o en català que es custodien en diferents arxius –lloc de treball fonamental, juntament, amb les excavacions arqueològiques, de la recerca medievalista i històrica en general– cal dir que, evidentment, són molt més nombroses i donen fe de la importància que assolí, especialment durant els segles XIV i XV, aquella institució, de la que avui en som hereus. No està de més, en aquest sentit, recollir la frase d'un dels grans humanistes del segle XV, l'italià Lorenzo Valla, quan en parlar de Catalunya en la Crònica que dedicà al rei Ferran d'Antequera, el primer rei de la dinastia Trastàmara a la Corona d'Aragó, es referia a Lleida com la ciutat més cèlebre del Principat. Sens dubte el prestigi assolit per l'Estudi General estava a la base d'aquesta lloança. I, realment, d'arguments no n'hi mancaven. No és el lloc per poder ser exhaustius, tal com agradaria els investigadors; tanmateix, a tall d'exemple, en una altra de les línies de recerca de l'àrea d'Història medieval de la Universitat, s'està treballant en l'impacte que, a tots nivells, van tenir les epidèmies de pesta, especialment, el de la Pesta Negra de 1348.

Ultra la diversitat de fonts documentals a partir de les quals s'estudia un dels fets més rellevants de la història baix-medieval europea, cal destacar una obra sorgida, justament, de l'Estudi General de Lleida: el primer tractat europeu sobre aquesta malaltia, redactat en català aquell mateix any de 1348 pel mestre en arts i medicina Jacme d'Agramont: el *Regiment de preservació a epidèmia o pestilència e mortaldats*, probablement, el primer text mèdic escrit en la nostra llengua.

Una obra que ofereix una explicació molt detallada de la malaltia, d'acord amb els pressupòsits de l'època, basats en els textos clàssics d'Hipòcrates, de Galè, en la física aristotèlica, també dels musulmans, Avicenna, Averrois o Razi, entre altres autors; sense oblidar el paper de l'astrologia, perquè el coneixement dels astres, dels seus moviments i de les seves influències sobre la vida a la Terra, s'entenia que facilitava un millor coneixement de la salut i la malaltia. Vegi's, en aquest sentit, l'exemple que proporciona Jacme d'Agramont, en parlar de

tudis que s'impartien a l'anomenat, llavors, Estudi General: els dos drets, civil i canònic, la medicina, les arts del trivium (gramàtica, retòrica i dialèctica o lògica) i del quadrivium (aritmètica, geometria, música i astronomia/astrologia), completades amb la filosofia natural o física aristotèlica. També la teologia, la “ciència per excel·lència de l'edat mitjana”, però aquesta disciplina no s'aprendria a les aules de l'Estudi General fins avançat el segle XV.

Dissortadament, l'any 1954, en excavar en l'espai on s'havia ubicat l'edifici d'aquella antiga universitat per construir-hi uns blocs de pisos, zona actualment ocupada pel Mercat del Pla i per aquests edificis, al capdamunt del carrer de Cavallers, es van eliminar les restes que hi aparegueren: especialment destacable una part important d'una capella dedicada a Sant Iu, amb les voltes gòtiques, en aquells moments ben visibles, de la que havia estat la primera Facultat de Dret de la nostra història. Es conserven, però, un parell de fragments de l'escut que presidia la façana principal de l'Estudi, i els podem contemplar tot pujant les escales de l'actual edifici del

les sagnies, una pràctica molt comuna: “E si hom me demane en qual quadra de la Luna val més la sagnia, dic que en la terça quadra.” El fort desenvolupament dels estudis de medicina i el renom dels seus mestres permetran, l’any 1391, seguint el que ja es feia a Montpeller, aconseguir un privilegi reial mitjançant el qual s’autoritzava el lliurament del cadàver d’un condemnat a mort –ofegat en aigua– cada tres anys, de manera que els estudiants de la universitat poguessin aprendre anatomia. Un avenç notabilísim. Certament, mostrem un fragment del document llatí, traduït al català, perquè és força gràfic: “Talleu per les articulacions, i per les altres parts i artèries del cos, amb total llibertat, de manera que pugueu observar la disposició de les parts ocultes; d’aquest tall, els metges en diuen anatomia. Un cop, però, realitzada la incisió i mutilació, doneu al cos del difunt eclesiàstica sepultura.”

Però, la Història de la Universitat no és només, com es podria pensar comunament, la història d’uns tipus d’estudis, d’uns mestres, d’uns mètodes d’aprenentatge, d’uns càrrecs i funcions, d’unes aportacions en els diversos camps del saber.

La Història de la Universitat és també una història de les relacions econòmiques

ques i de poder al bell mig de la ciutat on s’establia, on es fundava, respecte de la institució municipal, respecte de l’Església, respecte de l’Estat. Aquesta és una

altra línia de la recerca molt interessant i amb la qual s’espera obtenir una millor comprensió del que significà l’Estudi General de Lleida.

Connectem talent Impulsem el teu futur

Universitat de Lleida

Fira virtual UdL Treball Universitat de Lleida

17 d’abril

Inscriu-te a udltreball.udl.cat/ca

Empreses fins al 12 d’abril/Estudiants a partir del 18 de març

/ + de 100 empreses + de 300 ofertes

/ Recursos per preparar entrevistes

/ Activitats d’ocupabilitat per graduats i estudiants

JOAN J. BUSQUETA és professor d'Història Medieval. Va ser degà de la Facultat de Lletres i actualment és vicerector de cultura. Va dirigir actes de la commemoració del 700 Aniversari de l'Estudi General i d'aquí va sortir l'interès per la Història de les Universitats. Una de les seves línies de recerca és la història de l'Església i la història de les ciutats a la baixa edat mitjana, on és autor de nombroses publicacions.

“ES DESCONEIX LA IMPORTÀNCIA I EL SIGNIFICAT DE L'ESTUDI GENERAL DE LLEIDA”

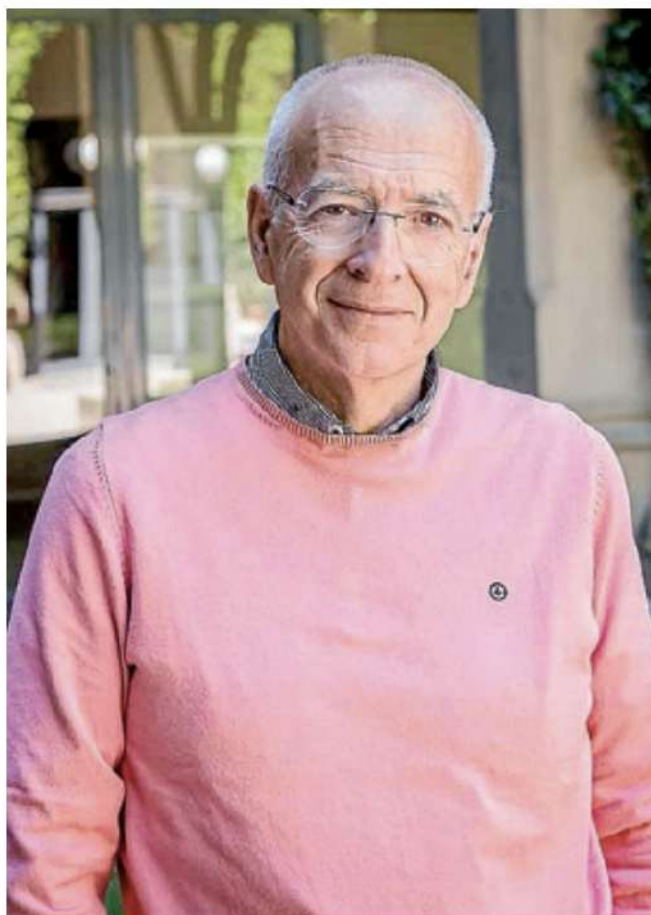
Per **REDACCIÓ XXII** / Fotos: **UNIVERSITAT DE LLEIDA**

Per què creus que cal conèixer la història medieval? Deia un antic professor que el món modern s'edificà a partir del medieval, ja fos des de les idees i les institucions rebudes o, més freqüentment, contra les mateixes. Però, en tot cas, fou necessari comptar amb l'herència llegada. I, efectivament, les nacions de l'Europa contemporània tenen les seves arrels a l'edat mitjana. Corts i parlaments, institucions cabdals de les nostres democràcies, es gesten en aquells temps, però també els municipis i les universitats. Per no dir tants aspectes de la cultura, com la llengua, i la formació d'una identitat. Per altra banda, per entendre la realitat complexa del món musulmà actual, cal anar a l'edat mitjana, quan neix aquesta religió de la mà del profeta Mahoma al segle VII. I què dir de la mateixa estructura de l'Església catòlica que es consolida durant els temps medievals, i no només des del punt de vista espiritual, ans també polític i econòmic. I podríem seguir amb molts exemples d'aquesta herència, com en el camp del pensament. No s'entén el Renaixement o la Reforma protestant del segle XVI, entre altres, sense atendre els canvis que es produeixen ja a partir del segle XIII.

Què va dur-te a dedicar-t'hi? Inicialment, quan vaig començar a estudiar a l'Institut, el meu interès era la Història Contemporània d'Espanya i Europa: Dictadura de Primo de Rivera, República, Guerra Civil, les dues grans guerres mundials... però vaig tenir la sort, al mateix institut, de gaudir d'un professor expert en Història Medieval, gran coneixedor de la Catalunya del segle XIV, l'època del rei Pere el Cerimoniós, especialment. Ens va fer estimar la Història en general i d'aquell període en particular, de manera que vam anar a la Universitat prou motivats. També s'ha de dir que aquella època d'estudiant a l'institut va coincidir amb una època molt intensa de lluita per les llibertats, de coneixement de la pròpia història i de gran interès per destacar els orígens medievals de la nació catalana.

T'interesses per l'Estudi General de Lleida. Per què? Tot i els esforços de la historiografia des de fa anys, crec que, en general, es desconeix bastant el significat i la importància que, a nivell europeu, va tenir l'Estudi General de Lleida d'ençà de la seva fundació, el 1300, i fins al tancament el 1717. També, perquè per entendre bé la història de la ciutat, el coneixement de la institució universitària era imprescindible, i un dels meus camps de recerca ha estat, des de bon començament, la història de les ciutats.

Un personatge de la Lleida medieval? Manuel de Montsuar (1410-1492), format en Dret a l'Estudi General de Lleida, a Bolonya i a Roma. Canonge degà del capítol catedral, presi-

dent de la Diputació del General, la Generalitat, entre 1462 i 1464, durant els dos primers anys de la guerra civil que enfrontà les institucions catalanes al rei Joan II, entre 1462 i 1472. Fou també nomenat el 1484 canceller de l'Estudi General, càrrec de direcció des del qual redreçà la Universitat després de la destrucció causada per la guerra civil. Gran promotor de la cultura, impulsà ben aviat, el 1474, la introducció de la impremta a Lleida i va fundar l'Hospital de Santa Maria juntament amb el seu germà, aleshores paer en cap de la ciutat. Una figura carismàtica i decisiva en un dels moments més determinants de la Història de Catalunya. El seu primer gran biògraf, l'historiador Josep Lladonosa, el considerarà “la darrera gran figura medieval de Lleida”.